

Komt er een achtste raadhuis in Gilze en Rijen?

De politieke strijd om het gemeentehuis is in alle hevigheid losgebarsten. Ook in het verleden ging de overgang van het gemeentebestuur naar een ander gebouw niet altijd zonder slag of stoot. Er gingen zeven raadhuisen vooraf aan de huidige discussie over een nieuw onderkomen voor de vertegenwoordigers van onze gemeenschap.

Oorspronkelijk diende de plaatselijke herberg in plattelandsgemeenten als raadhuis. In Gilze was dat niet anders. De secretaris deed zijn werk thuis en schout en schepenen vergaderden in de doorgaans gezellige dorpsruimekamer van de herbergier. De deur en vensters stonden dan open en de inwoners konden meeluisteren. Een eigen gebouw voor het gemeentebestuur was niet nodig. Dit veranderde na de vrede van Munster in 1648 toen het katholieke Brabant onder het directe bestuur kwam van de calvinistische Republiek der Verenigde Nederlanden. Nieuwe protestantse regenten gingen hier de lakens uitdelen. Zij waren niet geliefd bij de plaatselijke bevolking en voelden zich niet thuis in de herberg waar zij tussen de vijandige inwoners hun bestuurlijke taken moesten uitvoeren. Gijsbrecht van Berckel, die in 1650 de katholieke secretaris Jacques van Asten opvolgde, wenste dan ook een eigen gebouw voor de secretarie en de vergaderingen.

Van armenhuisje tot secretarie bij de kerk

Zodra Van Berckel in 1655 naast secretaris ook schout (burgemeester) geworden was – en daarmee de hoogste gezagsdrager in het dorp - richtte hij het Heilige Geesthuisje in Gilze in als eerste raadhuis van de gemeente. Dit oorspronkelijk voor de armenzorg bestemde huisje stond tegen de noordzijde van de kerk. Het was, nu de kerk in protestantse handen was gevallen, ook ter beschikking gekomen van schout en schepenen. Het gebouwtje was vijf bij tien meter en had twee gelijkvloerse vertrekken en een zolder. In één van de vertrekken had de secretaris zijn onderkomen en in het andere het dorpsbestuur. Dit eerste raadhuis zou anderhalve eeuw dienst doen.

Van predikantswoning naar raadhuis

In 1714 werd het fraaie woonhuis van de inmiddels overleden schout-secretaris Van Berckel in de Groote Kerkstraat (huidige Raadhuisstraat) een predikantswoning. Dit bleef het tot 1794. In dat jaar vluchtte de dominee voor de naderende Franse legers. Het pand heeft nog even als Frans

hospitaal gediend en kwam daarna leeg te staan. Het gemeentebestuur wilde het nu in gebruik nemen, maar de dominee kwam terug. Na lang touwtrekken tussen schout en predikant konden er toch de vergaderingen van het gemeentebestuur worden gehouden. Zo is dit tweede raadhuis tot 1921 gebruikt.

Een oud patronaat en nieuwbouw op Nerhoven

Het kerkbestuur was in 1920 op zoek naar ruimte voor het inrichten van bijzonder onderwijs in Gilze. Het had daarvoor naast de bestaande schoollokalen voor openbaar onderwijs, ook het pand van het raadhuis nodig. De kerk zette onder grote druk zijn zin door. De gemeente moest toegeven, zo ging dat nog in die dagen. Het raadhuis en de schoollokalen werden ingeruild voor het patronaatsgebouw aan de Nieuwstraat. Na een verbouwing werd dit in 1921 het nieuwe en derde raadhuis.

Voormalig raadhuis aan de Nieuwstraat. Nu het erf van Heemkring Molenheide.

Raadhuis op Nerhoven (1939 – 1944)

Lang heeft het gemeentebestuur er niet gezeten, het werd al snel te klein. In 1937 besloot de raad om nieuw te bouwen en in 1939 verrees er een karakteristiek pand op Nerhoven, in de richting van Rijen, daar waar ook de uitbreiding van Gilze was gepland. Maar de Tweede Wereldoorlog gooide roet in het eten. Al na een jaar vorderde de Duitse Bauleitung van het vliegveld het inmiddels vierde raadhuis en op 10 oktober 1944 blies de terugtrekkende bezetter het nog gloednieuwe pand op.

naar het gemeentehuis in Rijen

In korte tijd was de vraag weer actueel: “Waar moet het nieuwe gemeentehuis komen?”. De beantwoording daarvan heeft jaren geduurd en leidde tot emoties en gevoelens van tegenstelling tussen de inwoners van Gilze en Rijen. Rijen was inmiddels door de voortvarende industriële ontwikkeling uitgegroeid tot het grootste dorp en de vereniging “Rijens Belang” pleitte voor huisvesting in deze kern. Het “Actie-Comité-Gilze” wees erop dat Gilze het moederdorp van de gemeente was en

Een lange weg

De Volkskrant 11-10-1950

traditioneel de oudste rechten had op de bestuurszetel. Beiden stonden lijnrecht tegenover elkaar. Zelfs zo dat het actiecomité een verzoek indiende bij Gedeputeerde Staten om de gemeente in tweeën te splitsen.

Gedurende de tweestrijd heeft het gemeentelijk apparaat in verschillende panden in Gilze onderdak gevonden. Van 1944 tot 1946 in de burgemeesterswoning in de Nieuwstraat, dat daarmee het vijfde raadhuis werd en van 1946 tot 1961 in de villa van mejuffrouw M. Mol in het centrum van het dorp; raadhuis nummer zes.

Uiteindelijk werd de knoop door de raad op 12 oktober 1950 in het voordeel van Rijen doorgesneden.

Het gemeentehuis in Rijen in 1961

Het zevende raadhuis

Maar het nieuwe politiek-bestuurlijk centrum was nog niet zomaar gerealiseerd. Voor de locatie van het gemeentehuis in Rijen moest eerst nog een stedenbouwkundig uitbreidingsplan worden ontworpen, waarin het project zou passen. Pas in 1959, negen (!) jaar na het raadsbesluit, kon de bouw beginnen en de officiële opening vond plaats op 29 april 1961. Zo was ook het zevende raadhuis een feit.

De keuze voor de locatie van een achtste raadhuis in de geschiedenis van Gilze en Rijen is er anno 2020 niet eenvoudiger op geworden. Ambtelijke samenwerking, financiële beperkingen, bereikbaarheid en emoties spelen door elkaar heen. Bovendien moeten drie ABG-gemeenteraden er hun zegje over doen. Er is veel wijsheid nodig om tot een locatie te komen die nog jaren meegaat voor de ambtenaren en ook rekening houdt met de wensen van de inwoners van al onze dorpen.

Tekst: Kees van der Heijden

Fotoredactie: Piet Weterings

Bronnen:

www.heemkringmolenheide.nl

Rijen – Ontstaan, Groei, Ontwikkeling, 2004

Gilze Duizend jaar, 1992

De zeven radhuizen van Gilze en Rijen, 2007

Krantencollectie Koninklijke Bibliotheek via www.delpher.nl